

Hur leder man elever till skrivutveckling?

Helen Winzell

Hur leder man elever till skrivutveckling?

Helen Winzell

2

Skrivandets villkor i skolan

- **Förmåga att kommunicera** på anpassat sätt ses som viktig av svensklärare
- Ändå: benägenhet att låta skrivandet utgöra **kunskapskontroll** snarare än att vara funktionellt
- Skrivandet får **andra syften** än kommunikation → visa inhämtad ämneskunskap (se exempelvis Andersson Varga 2014),

Skrivandets villkor i skolan

”Skriv som om du sökte ett arbete på Ysjukhuset” (Andersson 2011:24)

- Skolskrivande: **på låtsas**
- **Fantasin** som lärandeobjekt?
- Skolskrivandet: en **imitation** av kommunikativt skrivande (Nyström 2000)

Skrivandets villkor i skolan

- **Asymmetriskt förhållande** mellan skribent (elev) och läsare (ofta läraren) (Hoel 2001)
- Upplevda förväntningar påverkar skrivandet.
- Elever **löser uppgifter** snarare än skriver texter → ett **instrumentellt** förhållningssätt till skrivandet (Andersson 2011:128; Nyström 2000:50).

Skrivandets villkor i skolan

- Parmenius Swärd (2008) undersöker hur **villkoren** för skolskrivande påverkar **elevens bild** av sig själv som **skribent**. Ett dilemma: skolskrivandet framstår som ”**produktinriktat och betygsorienterat**”; att skriva korrekt och att hålla sig inom tidsramarna premieras i bedömningen.
- Lärarna fokuserar på **fel** och arbetar främst **korrigering**.
- Eleverna **tappar tron på sig själva som skribenter**.
(se även Skar 2013)

→ **Minskad skrivlust**

Grammatik som skrivutveckling?

- Traditionell grammatikundervisning kan påverka elevers skrivande negativt (Krashen 1984, Hillocks 1986).
- Ett alltför strikt fokus på språkets struktur och korrigering av grammatiska felaktigheter leder till sämre texter (Hillocks 1986).
- Krashen (1984): Elevernas skrivande förbättras avsevärt mer om den tid som skulle ha lagts på grammatikundervisning istället läggs på läsning.
- Exempel: Birgitta Norberg Brorssons avhandling (2007:196) visar att hantering av skiljetecken inte förändrades trots genomgångar om interpunktion.

Grammatik som skrivutveckling?

Anward (1983): två typer av grammatiska regler (A-regler och B-regler)

A-regler är **omedvetna** och **används av språkbrukaren för att meddela sig språkligt**. Dessa **lärs genom kommunikativa aktiviteter** ”genom att lyssna, läsa, prata och skriva” (s. 161).

B-regler har en **beskrivande och reglerande** funktion och lärs in **explicit**. Dessa kan bidra med en metaspråklig medvetenhet men **kan inte leda till utvecklade A-regler**.

Språkutveckling sker därför inte genom grammatikundervisning, framhåller Anward (1983:156f).

Grammatik som skrivutveckling?

”Språkkunnande är ju inget självändamål. **Språket** är ett **medel för att kommunicera med andra** och för att ge en struktur åt sin erfarenhet av sig själv, andra och naturen. På samma sätt som man lär sig simrörelser för att kunna hålla sig flytande och ta sig fram i vattnet, lär man sig språkets regler för att kunna greppa verkligheten och **fungera tillsammans med andra människor**. I simskolan ser man inte på simrörelserna som ett självändamål. Varför skall man då se språkkunnandet som ett självändamål i skolan?” (Anward 1983:144)

Grammatik som skrivutveckling?

”Språkdelen får ett **funktionsvärde** först då de utgör **byggstenar i heltexter och i kommunikationssituationer**. Det viktigaste övningsområdet i språkhjälpen är kommunikation och heltext. Att behärska skriftspråket är åtminstone delvis att **vara medveten om delarnas funktioner** och att kunna sätta in dem i en kommunikativ och textmässig helhet. Språkhjälpen går också ut på att låta eleverna **konkret upptäcka vilket bruksvärde språkdelen har**, när de läser och skriver heltexter.” (Mehlum 1995:62)

Grammatik som skrivutveckling?

Tolkning:

- Ett språkutvecklande arbete bör innehålla **rikliga möjligheter till möten med skrivna texter** snarare än att främst fokusera isolerad, explicit grammatikundervisning.
- Skrivundervisningen med fördel kan ha **inslag som fokuserar på språkstrukturer**.
- I ett aktivt textarbete finns goda möjligheter att arbeta med **grammatisk medvetenhet**.
- Grammatiken bör hanteras utifrån **språkets funktion**.

Leder skrivande till skrivutveckling?

- Att skrivförmågan utvecklas av att skriva är inte säkert.
- Att skriva en sida om dagen hjälper inte skrivutvecklingen. Skrivandet är däremot **bra för våra tankar**, eftersom det abstrakta blir klarare när vi skriver (Krashen 1993:31f).

Leder läsning till skrivutveckling?

- Viss forskning: det som påverkar läsningen mest är **läsning** (se exempelvis Krashen 1984, Krashen 1993, Bergman-Claeson 2003).
- Läsning kan inte utveckla skriften gränslöst (Krashen 1993).
- Vad vi läser påverkar skrivutvecklingen (Krashen 1993).

Leder korrigering och annan respons till skrivutveckling?

- Under mitten av 1900-talet: Svenskläraren som en ”**korrigerande normväktare**” fick starkt fäste (Bergman-Claeson 2003:24).
- Att korrigera fel i en slutversion är inte skrivutvecklande (Krashen 1984:11).
- En skrivundervisning med **fokus på det korrekta** får **negativa konsekvenser** för elevernas skrivande i form av **sänkt självförtroende** och **minskad skrivlust** (se Parmenius Svärd 2008).

Leder korrigering och annan respons till skrivutveckling?

- ”Skrivsyntax’ arbete har varit **inriktat** på att **finna de positiva språkdragen i goda framställningar**. Vi tror nämligen att det är **förtjänsterna** som **gör en text värd att läsa – inte avsaknaden av fel**. En dålig eller medelmåttig text blir inte bra genom att felen tas bort. Bristerna ligger djupare än så. Och omvänt är de goda sidorna i en fängslande framställning mer värda vår uppmärksamhet än eventuella fel.” (Hultman & Westman 1977:227)

Leder korrigering och annan respons till skrivutveckling?

Mehlum (1995:47): Skrivandets komplexitet och olika nivåer gör det omöjligt att hantera texter på ett korrigerande sätt. Vissa aspekter kan inte rättas:

”Den traditionella rättningen var inriktad på alldeles för få språknivåer och skrivkoder. Det finns mycket i språket och i texterna som är så mångsidigt och så motsägande att det är svårt att inlemma det i en dimension som enbart rör rätt och fel. Det finns så många valmöjligheter och så många språknivåer, men en rättning efter ”rätt-fel” utgår ofta från att det bara finns en enda form av rättning. En sådan rättning kunde sällan fånga upp eller finna bedömningsmetoder för de icke-språkliga skrivkoderna och de icke-språkliga determinanterna i skrivutvecklingen. Det går ju inte (i termer av rätt och fel) att rätta mottagarmedvetenhet, ämnesutveckling och tematisering, även om vi i en text kan se att mottagarmedvetenheten och ämnesbehandlingen har uppenbara brister.” (Mehlum 1995:47)

Leder korrigering och annan respons till skrivutveckling?

- Obalans mellan kommentarer om förtjänster och brister (Östlund-Stjärnegårdh 2002)
- Ex kommentarer på ”utebliven eller störande styckeindelning” men **i stort sett aldrig en fungerande sådan** (2002:13).

Leder korrigering och annan respons till skrivutveckling?

- Responsen tenderar att bli **monologisk** snarare än **dialogisk** (Kronholm-Cederberg 2009:298f).
- Risk: Lärarens röst dominerar. Ingen möjlighet till förhandling (särskilt efter en avslutad skrivprocess).
- Elevernas uppfattning: påpekanden av brister och fel. → De **förlorar känslan av att äga sin text**. Detta leder på sikt till att elever "levererar" snarare än skapar text (Kronholm-Cederberg 2009:298f).

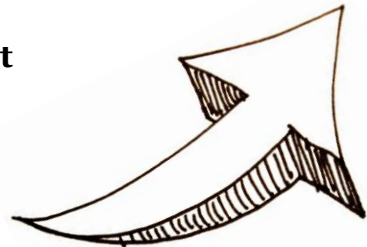
Leder korrigering och annan respons till skrivutveckling?

- Responsen är ett viktigt **redskap för elevens inställning** till skrivandet (Maria Westman 2009).
- Utan respons är det lätt att en "göra-kultur" framväxer, där eleven skriver strategiskt för att få betyg (Westman 2009:189).
- Här öppnar digitala lärplattformar nya möjligheter!

Kriterier för inlärningsbefrämjande respons

Mehlum (1995:127): Responsen ska vara

- ”**vägledande**, inte vilseledande”
- ”problemfokuserad och **leda in eleven på det spår där riktiga lösningar finns**”
- ”precis, sann och **konkret**, gärna också områdesspecifik”
- Respons som bidrar till elevens tankeutveckling (Hoel 2001)

Medvetenhet och metaspråklig förmåga

- Skrivutveckling förutsätter en **metaspråklig förmåga** (se exempelvis Blåsjö 2006/2010:77, Nyström 2000, Parmenius Swärd 2008).
- Inte bara ett metaspråk – alltså språkteoretiska begrepp.
→ Kunskaper **i, om** och **genom** skrivande (Parmenius Swärd 2008)
- Öka elevernas **medvetenhet** om den egna **språkliga förmågan** →
Låt dem analysera vad de gör med språket (Jan Anward 1983).

Aktivt, kreativt textarbete

- Parmenius Swärd (2008) efterfrågar ett **aktivt** och **kreativt textarbete** som utmanar skrivundervisningens traditioner.

Aktivt, kreativt textarbete

- ”Undervisningen ska **stimulera elevernas lust** att [...] skriva” (Skolverket 2011)
- **Motivation** och **engagemang** – nyckelkomponenter i skrivutveckling (Meltzer & Hamann 2004)
- Spännande att upptäcka attraktiva, ovanliga och utmanande aspekter i skrivaktiviteten (Hindi & Boscolo 2007)

Aktivt, kreativt textarbete

- **Effekten** av språk kan vi uppleva **omgående**. Därför är det ett bra drag att också lägga till laborationer och experiment i skrivundervisningen.
- Det räcker inte att bara skriva seriöst. → Förfula texter!
- Hur lär sig barn bäst? Genom att **leka, imitera och testa gränser**.

→ **Laborera!**

Marrakech

Drömmer du om att ta klivet in i sagornas underbara värld? Res med Ving till fantastiska Marrakech! Här kan du välja mellan flera bra hotell med fina poolområden.

Sagostaden Marrakech är en av världens mest mytomspunna städer, med rosaskimrande ringmurar, vindlande gränder, världens mest spännande och svårnavigerade basarområde och ett torg som slår världsrekord i kaos. Men det finns också en modern sida av Marrakech, med fina resorthotell, trendiga butiker med mode och heminredning samt sköna lounges och restauranger som överraskar många – både för sin höga kvalitet på maten och för de låga priserna.

Marrakech

Drömmer du om att ta klivet in i sagornas **underbara** värld? Res med Ving till **fantastiska** Marrakech! Här kan du välja mellan flera **bra** hotell med **fina** poolområden.

Sagostaden Marrakech är en av världens mest **mytomspunna** städer, med **rosaskimrande** ringmurar, **vindlande** gränder, världens mest **spännande** och **svårnavigerade** basarområde och ett torg som slår världsrekord i kaos. Men det finns också en **modern** sida av Marrakech, med **fina** resorthotell, **trendiga** butiker med mode och heminredning samt **sköna** lounges och restauranger som överraskar många – både för sin **höga** kvalitet på maten och för de **låga** priserna.

Marrakech

Drömmer du om att ta klivet in i sagornas värld? Res med Ving till Marrakech! Här kan du välja mellan flera hotell med poolområden.

Sagostaden Marrakech är en stad med ringmurar, gränder, basarområde och ett torg. Men det finns också resorthotell, butiker samt lounges och restauranger.

underbara
fantastiska
fina
mytomspunna
rosaskimrande
spännande
sköna

Marrakech

Drömmer du om att ta klivet in i sagornas **löjliga** värld? Res med Ving till **hemska** Marrakech! Här kan du välja mellan flera **usla** hotell med **smutsiga** poolområden.

Sagostaden Marrakech är en av världens mest **överskattade** städer, med **fallfärdiga** ringmurar, **skumma** gränder, världens mest **orimliga** och **svårnavigerade** basarområde och ett torg som slår världsrekord i kaos. Men det finns också en **värre** sida av Marrakech, med **överdrivna** resorthotell, **snoobbiga** butiker med mode och heminredning samt **salmonellasmittade** lounges och restauranger som överraskar många – både för sin **låga** kvalitet på maten och för de extremt **höga** priserna.

iPhone-information

Försök inte att byta ut batteriet i iPhone på egen hand eftersom batteriet kan skadas, vilket kan leda till överhettning, brand och personskada. Service eller återvinning av litiumjonbatteriet i iPhone ska utföras av Apple eller ett auktoriserat serviceställe, och batteriet måste återvinnas eller kasseras separat från hushållsavfallet.

Kassera batterier i enlighet med lokala miljölagar och riktlinjer.

iPhone-information

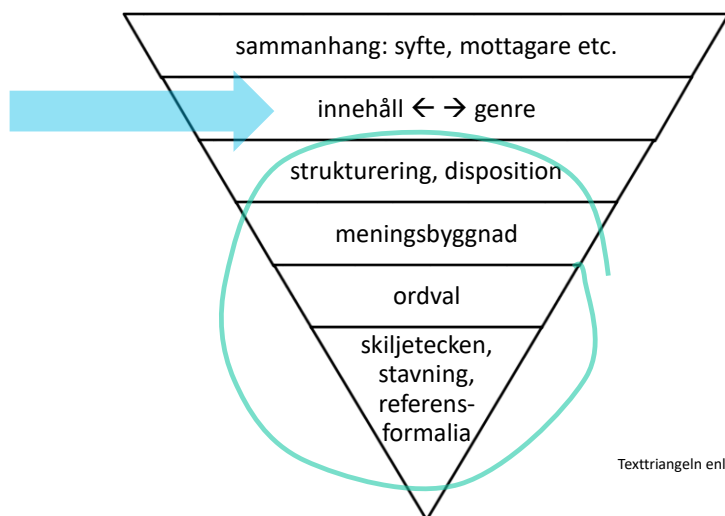

Försök inte att byta ut **batteriet i iPhone** på egen hand eftersom **batteriet** kan skadas, vilket kan leda till **överhettning, brand** och **personskada**. **Service** eller **återvinning av litiumjonbatteriet i iPhone** ska utföras av **Apple** eller ett **auktoriserat serviceställe**, och **batteriet** måste återvinnas eller kasseras separat från **hushållsavfallet**. Kassera **batterier** i enlighet med **lokala miljölagar** och **riktlinjer**.

iPhone-information

Försök inte att byta ut **batteriet** på egen hand eftersom **batteriet** kan skadas, vilket kan leda till **överhettning**, **brand** och **personskada**. **Service** eller **återvinning** ska utföras av **Apple** eller ett **serviceställe**, och **batteriet** måste återvinnas eller kasseras separat från **hushållsavfallet**. Kassera **batterier** i enlighet med **miljölagar** och **riktlinjer**.

Texttriangeln enligt Hoel (2001:28)

Att reducera den kognitiva belastningen – fantasi

Skriv utifrån fantasi och minnen

Tänk dig att du sitter på ett café.

Skapa en ögonblicksbild av platsen genom att beskriva den i fem minuter. Skriv så målande du kan!

Skriv utifrån sinnen

Sätt dig på ett café.

*Vad hör du? Vad ser du?
Hur känns det? Hur doftar det?
Känner du någon särskild smak?*

Skapa en ögonblicksbild av platsen genom att skriva ner dina intryck i fem minuter.

Milkshaken har smält i solljuset
och massor av irriterande småbarn
springer runt och skriker.
Man hör musik i bakgrunden
och hur alla glas klirrar mot varandra.
Solen som sipprar ner från takfönstret
och lyser upp borden.
Det hänger en ful gammal klocka på väggen,
men den är bara till för att smälta in.

*Random människor överallt.
Fullt med jobbiga människor överallt.
Alla ljuden ger mig huvudvärk.
Det är väldigt varmt
och snart dör jag nog.*

Sitter vid ett café.
Någon mixar en smoothie.
Jag hör ljud av mummel och musik
från olika affärer.
Glashissen bakom mig går upp och ner.
Utanför caféet finns vita väggar
och en stor skylt.
Där står det "Välkommen till Gränden".

*Random människor överallt.
Fullt med jobbiga människor överallt.
Alla ljuden ger mig huvudvärk.
Det är väldigt varmt
och snart dör jag nog.*

Hur leder man elever till skrivutveckling?

Helen Winzell

35

Vem är personen bakom kvittot?

Vilken berättelse skulle vi kunna skapa utifrån detta kvitto?

ICA SUPERMARKET FARS
 TELEFON: 08-447 56 80
 Fors : 187 Ka : 5 Nr : 7585
 Datum : 2007-05-14 Tid : 14:40

Bacon skivat	9,90
Blodpudding Gea's	8,90
Bockling	18,46
Fullk paj lax&spen	19,90
Mellansjolk	6,90
Mild Yogh Naturel	11,50
Plastbas AIK/HIF 2st*2,50	5,00
Apple Royal Gala	
1,375kg*12,90kr/kg	17,74
Total	98,50

Moms%	Moms	Netto	Brutto
25,00	1,00	4,00	5,00
12,00	10,00	83,30	93,30

KOP SEK 98,50
 ICA BANKKORT PLUS
 Kortnr: **** * 4537 0904

Butik: 02011612 Aukt.nr: 944924
 Termnr: 88020288 DA1000 5 IC
 Refnr: 070514046013 Personlig kod
 2007-05-14 14:41

ICA Bonusgrundande belopp: 98,50

Org nr 556461-9996

 * OPPET ALLA DAGAR 9-21 *
 TACK FOR BESOKET
 VALKOMMEN ATER!!
 Medtag kvitto vid
 byte & reklamtion

li.u LINKÖPINGS
UNIVERSITET

Hur leder man elever till skrivutveckling?

Helen Winzell

36

Vem är personen bakom kvittot?

Vilken berättelse skulle vi kunna skapa utifrån detta kvitto?

GÖTEBORG BACKPLAN
 Sveriges roligaste & fyndigaste varuhus
 Telefon: 031 - 650070

040202 14,00 KASSA 2-2 NR 8958

GLÖD LAMPA	4 st à 6,00	24,00
PILSKOTT		15,00
SUBTOTAL		39,00
ATT BETALA -->		39,00

KONTANT	40,00
ATER KUND	1,00

MOMS %	MOMS KR	NETTO	BRUTTO
12,00	1,61	13,39	15,00
25,00	4,80	19,20	24,00

* OPPET VARDAGAR: 10.00 - 19.00 *
 * LÖRDAGAR: 10.00 - 16.00 *
 * SÖNDAGAR: 11.00 - 16.00 *
 * ORG-NUMMER: 556439-8120 *

 * OPPET KOP I 8 DAGAR. *
 *
 * O B S : BYTE & OPPET KOP GÄLLER EJ *
 * UNDERKLÄDER, MILITÄRT OCH BEGAGNAT *
 *
 * V X L K O M M E N Å T E R ! *

li.u LINKÖPINGS
UNIVERSITET

Att dra nytta av digital teknik

- Den digitala skrivprocessen (Nordmark 2014): Elever skriver, planerar och bearbetar sina texter i en parallell process
- Synliggör framväxten genom en kombination av olika modaliteter: Skriva digitalt, skriva ut, redigera med papper och penna
- Delade dokument
- Löpande feedback
- Sökbarhet

Språket och skrivandet som lärandeobjekt

- **Språket** som lärandeobjekt (Jfr Palmér 2008)
→ Olika texter och skrivaktiviteter som medel
- **Skrivandet** som lärandeobjekt (Jfr Hansson 2011)
→ Prata om skrivande!
- Den effektiva, funktionella **kommunikationen** är målet.

Synlighet, laboration och lek

- samtal om (elevernas) texter
- explicit, funktionellt språkarbete som synliggör
- lekfullhet och laboration → Vad händer om...?
- effekt och kontrast (att särskilja)

→ upplevd egenförmåga och identitet som skribent

→ ett medvetet skrivande

helen.winzell@liu.se

013-28 69 28

www.liu.se